

تعلیم و تربیت

مدارس ایران و تحصیل در اروپا

تأسیس يك دارالعلم عالی که ما را مستغنی از تحصیل در مدارس فرنگ نماید با بسط امروزی معارف در ایران از حیزامکان خارج است. زیرا مدارس عالی اروپا که منشاء ترقیات و منبع مراتب رفیع تمدن امروزی و سرچشمه تسلط و اقتدار مغربیان و بالاخره تربیت دهنده جوانان منورالفکر است خود محصول جدیت و سعی و کوشش استمراری چند قرن دراز و زاده اعمال و تجربه‌های مدت مدیدی است.

کشفیات قرن بیستم در نظر ما فوق‌التصور مینماید ولی با وجود اینهمه میدانیم که فردا يك تغییر و تجدد تازه شاهکارهای این عصر را بقدر و قیمت کرده و با تولید يك مرتبه عالیتری بالای درجات فهم و هوش امروزی بشر تمام علوم و فنون و صنایع فعلی را مادون خود قرار خواهد داد. شاهد مدعا جاه طلبی بشر در پی تعالی و ترقی است که آنی از آن غفلت نداشته و همواره در کشف مسائل مجهوله سعی و خودکشی مینماید. بدیهی است که بدون طی ادوار سالفه حصول کشفیات کنونی بی امکان بوده و همچنان بدون گذراندن عصر حاضر وصول بدرجات آنی غیر ممکن است. تمدنی که بشر امروزه دارای آنست عالیترین درجه اعصار گذشته و در عین حال یکی از طبقات پست افکار بکر آینده است.

اگر ما ایرانیان که بانفاق خود و عالمان چندین مرحله از کزوان شاهراه تمدن عقب مانده‌ایم بآرزوی سرمنزل امروزی آن

تمدن دست و پا زده و تکاپو کنیم فکر باطل کرده و خیال خام پخته‌ایم و در نتیجه دویدن و کسستن را به رفتن و نشستن ترجیح داده‌ایم. اما یگانه وسیله و تنها نعمتی که توسل بدان و استفاده از این بما فرض است، پیش گرفتن جاده علم و صنعت می‌باشد. پس مبارز است که در طی و تبعیت آن دو جد و جهد کنیم تا سیر تکاملی خود را بسر آورده و تن نیم جان خویش را بسر منزل سعادت برسانیم. یعنی اگر ما را خیال تأسیس «دانشستانی» (۱) که بتواند با «اونی» ورسینه‌های اروپا همچشمی کند در سراسر بهتر آنکه در استحکام اساس مقصود خود کوشیده و همتی در اصلاح و تقویت مدارس ابتدائی و متوسطه خود کنیم. اگر بتشکیل این مقدمه نائل شده و در واقع طریقه ترتیب صغری و کبری را بدست آوردیم باخذ نتیجه بدون هیچ زحمتی نائل خواهیم شد. مدرسه عالی، مرتبه سیم تأسیسات علم و دانش می‌باشد و پر واضح است که دوام و پایداری طبقه ثالث منوط به ثبات و استحکام دو مرتبه اولی است و الا ظواهر درخشان و تشهای دلفریب ایران مادام که خانه از پایست ویران است پیش اهل بصیرت قدر و قیمتی ندارد.

توسعه و تکمیل نواقص مدارس ابتدائی و متوسطه ما واجب و ضروری‌تر از تأسیس مدارس عالی جدید است و لزوم این امر در موقعی که محصل ایرانی بقصد تکمیل تحصیلات بااروپا آمد معلوم می‌گردد. گویا هنوز هم پرگرام رسمی دولت ایران همان ترجمه و مأخوذ از پرگرام چند سال قبل دولت فرانسه است در حالی که امروز آن پرگرام بکلی کهنه شده است چه هر سال دول متمدنه در پرگرام مدارس تجدید نظر کرده و تغییر و اصلاحات

[۱] این کلمه در شماره پنجم ایران‌شهر دیده شد که نگارنده مقاله آنرا برای «اونیورسته» پیشنهاد کرده بود.

موافق زمان در آنها میکند. اگر فهرست امروزی مدارس ایران با پرگرام فعلی مدارس اروپا مقایسه شود مسئله واضح و معلوم خواهد شد که: تفاوت ره از کجا تا کجا است. پس از تحصیل کردن در مدرسه متوسطه ایرانی همقدمی نمودن با شاگردان دار الفنون اروپائی حقیقهٔ مشکل و طاقت فرساست علاوه بر این اشکال نقصان، زبان ندانستن و مدتی هم در تحصیل آن کوشیدن بد را بدتر میکند و از اینرو اغلب محصلین ایرانی دچار مشکلات لاینحل شده و زحماتشان بی ثمر و وقت گرانبهایشان بهدر میرود. محصل ایرانی علاوه بر یاد گرفتن لسان باید وقت زیادتر از معمول صرف کند تا با تمام تحصیلات خود موفق شود. اما آنکه با زحمات زیاد لنگ لنگان بمنزل میرساند از جهات مختلفه ناقص است. مثلاً محصل بیچاره که تکالیف مدرسه مجال روزی یکساعت گردش بوی نمیدهد از تمدن اروپا فقط اطاقی که عمر عزیز خود را در آن باخر میآورد نصیب او میگردد و از دیدنی‌های رنگا رنگ مغرب زمین که هر کدام بنفس خود يك درس عبرتی است فقط عکسهای اطاق او حصهٔ اوست. و اگر بدین منوال تحصیل خود را ادامه داده و بعد بوطن مراجعت کند از ارتباط و معاشرت اروپائی و هیئت‌ها و مجمع‌ها و دستجات مختلفه که هر کدام برای مقصود مقدسی تشکیل شده است بکلی بی‌خبر میباشد. نتیجهٔ آنکه در تمام مدت اقامت در اروپا بغیر از لغاتی چند که ممکن بود آنها را در ایران هم حفظ کند و کتب معدودی که اغلب مطالب و مسائل مشکل آنها بر اثر مطالعه و مداومت بتنهائی هم حل میگردد کار دیگری نکرده و چیز دیگری ندیده است. بعضاً هم تکالیفی که از طرف معلمین مدرسه داده میشود نسبت به محصل فوق‌الطاقه است اما علو طبع و غیرت و شهامت پاک وی بدو اجازه نمیدهد

که بدون حل مسائل و انجام وظایف برختخواب رُود لذا قسمت اعظم شب را عوض خواب و آسودگی با درس و مطالعه بسر می آورد و هنوز بمقصود نرسیده اعضایش متشنج و عضلاتش سست شده و بی اختیار در سر میز خود بخواب میرود زیرا که دیشب هم دچار این ماجرا بوده و شب را که تمام طبیعت در خواب راحت عنوده بود با بیداری و زحمت بسحر آورده است! هنوز ساعتی چند اعصاب دماغ او راحت نکرده دفعهٔ بلطمهٔ اهتزاز زنگ (ساعت بیدار کن) بیدار شده و دوباره مشغول کار میشود! مدتی بدین منوال نمیگذرد که قدرت جسمانی او سلب و بالطبع اعصاب فکری نیز سست شده و کم کم جوانی او رو بزوال رفته و در نصف کار مجبور بترك تحصیلات میشود. و تمام این مشکلات از نداشتن اطلاعات کافی از مواد دو دورهٔ ابتدائی و متوسطهٔ امروزی اروپا، یعنی از نقصان تحصیلات مدارس ایران است. بدین جهت من تصور میکنم که قبل از تأسیس يك دارالفنون باید همت خود را صرف اصلاح و تکمیل مدارس ابتدائی و متوسطه کرد.

برلین — ح. عطیائی

مطبوعات وارده

۱ — مجلهٔ تعلیم و تربیت — مجله‌ایست حاوی مقالات فنی و اطلاعات رسمی که در هر ماه از طرف وزارت معارف منتشر میشود. این مجله که بمدیریت جناب میرزا علی اصغر خان حکمت رئیس تفتیش وزارت معارف در طهران چاپ میشود دارای مقاله‌های بسیار سودمند میباشد و چنانکه از شمارهٔ ۱ و ۲ آن که باداره رسیده، دیده میشود در مسائل مهم تعلیم و تربیت سخن میراند و